

Karl Marks Yaşam Öyküsü C.1 (Karl Marx: The Story of His Life), Franz Mehring, çev. Feyyaz Şahin, 2011, (5. Baskı), İzmir, C. 1, 260 sayfa, Franz Mehring,

Karl Marks Yaşam Öyküsü, (Karl Marx: The Story of his Life), 2. Cilt, İlya Yayınları 4. Baskı 2011, Çev. Feyyaz Şahin, İzmir, 312 sayfa.

*Tamer YILDIRIM**

Alman asıllı ve ilkin liberal bir gazeteci devamında Marksist bir politikacı, tarihçi ve edebiyat eleştirmeni olan Franz Mehring eserleriyle, tarihsel maddeciliği sosyal demokrat edebiyat ve tarih eleştirisinin yöntemi haline getirmiştir. Burada tanıtacağımız eser onun Türkçeye ilk çevrilmiş olan eseridir. Mehring'in yazmış olduğu eserin diğer Marx çalışmalarından önemli bir farkı vardır. O da Marx'ın ölümünden sonra hakkında yazılan ilk çalışmalardan biri olmasıdır. Eseri İngilizceye çeviren Edward Fitzgerald'ın belirttiğine göre eser uzun yıllar askeri sansür nedeniyle yayınlanamamıştır. 1918 yılında yayınlanan eser kısa sürede pek çok dile çevrilmiştir.

Eser sadece Marx'ın hayatını değil genel olarak o dönemde yaşayan ve Marx'ın ilişkide olduğu tüm kişi, kurum, gazete, siyasi olaylar, Almanya, İngiltere, Fransa gibi yerlerdeki tarihi konuların hepsine değinmektedir. Bu anlamda eser salt bir biyografi kitabı değil aynı zamanda ve bundan daha belirgin bir şekilde Marx'ın yaşadığı dönem Avrupasının bir panoramasını sunmaktadır. Yani eser yakın Avrupa tarihi hakkında bir politikacının tarihi bakış açısıyla olayları sadece betimlemesi değil yorumlayarak sunması olarak da değerlendirilebilir. Dolayısıyla eserin adı anlatılan konuların hepsi kapsamamaktadır. Biz burada sadece Marx'ın hayatıyla ilgili olan kısımlara değindik fakat belki de bundan daha değerli olan dönemin tarihsel değerlendirmesi de ayrıca ele alınabilir.

Eser ayrıca Marx'a değindiğini kısımlarda pek fazla bilinmeyen olaylara işaret ettiğinden dolayı önem taşımaktadır. Bu anlamda yazara göre Marx'ın babasının döneminde Musevilğin terk edilmesi sadece dini değil, aynı zamanda ve daha çok toplumsal bir özgürleşmeydi. On yıllar boyunca Hristiyanlığa geçiş Musevilerin daha özgür ruhluları için

* Yrd.Doç.Dr., Şırnak Üniversitesi-Şırnak

gelişen bir uygarlaşma süreciydi ve Heinrich Marx'ın kendisi ve ailesinin 1825 yılında dinlerini değiştirmesi sadece bu bağlamda ele alınmalıdır (s.11-12). Bu değerlendirme tartışmalı olsa da farklı bir bakış açısıyla konuyu ele almaktadır. Tarihsel bilgilere baktığımızda Marx pek çok gazete'de çalışmasına ve yazmasına rağmen, ne birlikte çalıştığı kişilerin ne de yayıncıları için hiçbir zaman uygun bir yazar olmamıştır (s. 46). Marx'ın sert bir karaktere sahip olduğu düşünülmüştür, hayattan aldığı darbeler onu daha da sertleştirmiştir. İlk gençliğinin üstünde asılı duran mavi gökyüzü, zamanla düşüncelerinin şimşek gibi çaktığı ağır fırtına bulutlarıyla kaplandı. Düşmanları ve çoğu kez arkadaşları hakkında verdiği hükümler gereğinden fazla duyarlı olmayanları bile yaralayan yakıcı bir keskinlik kazanmıştır. Yani sertliğini, yaşamın şekillendirdiğini dikkate almak gerekir (s. 253). Bunda sahiplendiği düşünce yapısının da etkisi olduğunu unutmamak gerekir. Zira Marx'a göre kalp Fransız kafa ise Alman olmalıdır. Akıl reform, kalp ise devrim yapmalıdır. Sadece hareket duygu, tutku, kan ve hislerin olduğu bir yerde ruh olabilir. (s. 68). Bu gerçekleştirmek için de Materyalist felsefe kullanılmalıdır. Çünkü 18. yüzyılda 'üçüncü sınıf' tarafından egemen sınıflara karşı verilen mücadelede kullanılan en göz kamaştırıcı ve etkili silah materyalizm felsefesi idi. Paris'teki sürgünlüğü sırasında Marx büyük bir hevesle bu felsefe üzerine çalıştı. Genç Marx'ın Paris çalışmalarının üstünde asılı duran diğer yıldızlar, materyalizmi sosyal yaşama taşıyan ve insan zekâsının doğal eşitliği, aklın ilerlemesi ile endüstrinin gelişmesi arasındaki zorunlu birlik, insanlığın doğal iyiliği ve eğitimin sınırsız gücünü sistemlerinin temel noktası olarak sunan Helvetius ve Holbach'tı. Onların öğretilerini Feuerbach'ın felsefesi için dediği gibi gerçek hümanizm olarak adlandırdı. Aradaki fark Helvetius ve Holbach'ın materyalizminin komünizmin toplumsal temeli olmasıydı (s. 91).

Marx'tan bahsederken değinilmesi gereken en önemli kişilerden biri olan Engels ve Marx arasındaki ilişkiyi yazar şöyle değerlendirmektedir: Engels ile Marx ve Engels'in dostluklarının çok sayıda ünlü dostluk örneği yaşamlarının yapıtı onun ya da benim şeklinde ayrılmayacak kadar birbirleri ile bağlantılı olan Alman tarihinde eşine rastlanmaz bir yapıda olduğunu belirtir. Marx ve Engels'in düşünceleri ve gelişimleri bir bütün olmaya başladıkça birbirinden daha da ayrı varoluşlar ve kişiler olarak kaldılar. Engels daima Marx'ın üstün yeteneğinin farkındaydı ve diğerinin liderliğinde geri planda kalmanın ötesinde bir arzusu olmadı. Buna rağmen Engels asla Marx'ın yalnızca tercümanı ya da asistanı olmadı. O bağımsız bir iş arkadaşı Marx'tan ayrı bir entelektüel güç fakat onun ortağıydı. Arkadaşlıklarının başlangıçlarında Engels etkinliklerinin önemli bir alanında aldığından daha fazlasını verdi. Engels'in muhabirlik işi yerine babasının firmasında işe başlaması büyük olasılıkla kendisini ticaret işlerine adama isteğinden değil Marx'ın o sıralarda kendisini bulduğu sıkıntılı durumdan ve işlerin daha iyiye gideceği umudundan kaynaklanıyordu. Yani arkadaşına yardım etmek ve dolayısıyla partinin en büyük entelektüel gücünü korumak amacıyla bu işlere katlanmak zorunda kalmıştır. Marx Engels'e danışmadan da hiçbir politik kara vermedi. Fakat Marx çoğunlukla teorik konularda arkadaşının ilerisindeydi (s. 254-257). Zaten Engels'in ilgisini öncelikli olarak ekonomik alana yöneltmesi, büyük ölçüde mesleğinin sonucuydu. Marx'ın yazıları daha çok yasa felsefesine yönelik eleştirilerden onun *Deutsch-Französische Jahrbücher*'de yayınlanan yazıları ulusal ekonominin bir eleştirisiydi. Engels kendi yazıları konusunda gereğinden çok alçak gönüllüydü. Bir keresinde ekonomik yazılarının son şeklini ve biçimini Marx'ın verdiğini ve başka bir sefer Marx hepimizden çok daha iyiydi, bizden daha ilerisini, daha fazlasını, hepimizden daha çabuk gördü. Ve başka bir zamanda kendisinin keşfetmiş olduğu şeyi Marx'ın zaten keşfedebileceğini söylemiştir (s. 112-113). Yazar Engels'i bu şekilde övmesine rağmen adeta bunlarla çelişerek şöyle demektedir: "Engels, Marx'a sadece akıl veren bir bilim adamından fazlası değildi" (s. 258). Oysa özellikle

din ve materyalizm konusunda Engels'in Marx'ın ölümünden sonra yazdığı yazılarla ondan ileri olduğu görülmektedir.

Ve dünyada çokça okunan ve insanları etkileyen ve ikilinin ve daha ziyade de Engels'in eseri olan *Komünist Manifesto*. Yazara göre bu eser Marx ve Engels'in daha önce ele almadığı bir düşünceyi içermiyordu. Bu nedenle bir vahiy değil yazarlarının dünya görüşünün camı daha berrak ve çerçevesi daha küçük olmayacak bir aynada sunumudur (s. 166). Temel gerekçeleri çürütülemez ve hatalarında bile öğretici olan *Komünist Manifesto*, dünya çapında öneme sahip bir tarihi belge ve tarih boyunca yankılanan bir savaş çılgılığı haline geldi (s. 170). Fakat bazı öngörülerini gerçekleştirmedi örneğin; 1857 krizi, Marx ve Engels'in umduğu gibi bir proleter devrimine dönüşmedi, fakat yalnızca hanedan değişiklikleri formunu almış olmalarına rağmen kesinlikle devrimci etkilerden uzak değildi. Eski Fransız İmparatorluğu kaybolurken, İtalya Birleşik Krallığı ve kısa bir süre sonra Büyük Almanya İmparatorluğu ortaya çıktı. Olayların bu gelişimi iki gerçeğe sonuçlandı. 1. Burjuvazi asla kendi devrimci savaşını yapmaz. 2. 1848 Devriminden beri proletaryanın kendisi için savaş yapmasına izin vermez (c. II, s. 37).

Fakat bu tür yanlış değerlendirmeler problem değildi çünkü Marx bilimsel çabasını anlamsız ya da umutsuz örgütsel çabalardan daha önemli bir yere oturtacak kadar önemli buluyordu: fakat proletarya davası için yapılacak gerçekten yararlı pratik bir çalışma olduğunda bu çalışmayı bir kenara bırakıyordu ama bu kez önemli meselelerin yolda olduğunun farkına vardı. "1864'e kadar yıllarca herhangi bir örgütte yer almayı sistematik olarak reddetmiş olsam da bu kez gerçekten de iyi işler yapabilme ihtimali olduğu için kabul ettim" der Uluslararası İşçiler Komitesine girmeyi. Engels'e yazdığı mektupta şöyle diyordu: "Bu açıkça işçi sınıfının dirilişi gerçekleşiyor". Ve doğru çizgiler üzerinde hareket etmesi için ona kılavuzluk etmesinin öncelikli görevi olduğunu düşündü. Koşullar düşünsel liderliği ona verdi (s. 98-99).

Politik iktidarın ele geçirilmesinin önemi de bu noktada önemlidir. Zira işçi kitlelerini sadece ulusal ölçülerdeki işbirlikçi emek sistemi kurtarabilirdi fakat toprak ve sermaye sahipleri her zaman ekonomik tekellerini süresiz olarak devam ettirmek amacıyla politik ayrıcalıklarını harekete geçirecekti bu yüzden işçi sınıfının en büyük görevi politik iktidarı ele geçirmektir (s. 102).

Marx'ın hayatında *Kapital*'in yazılmasının önemli bir yeri vardır. 18 Ağustos 1867 yılında Marx, Engels'e şöyle yazdı: Ve cilt şimdi tamamlandı. Bu mümkün olduğu için yalnızca sana teşekkür etmeliyim. Benim içi yaptığın fedakârlıklar olmasaydı üç cilt boyunca süren muazzam ölçüde çalışmayı yapamazdım (s. 136). Fakat yazarın burada bir düzeltmeye değinmesi gerekirdi o da şudur; Marx sadece birinci cildini yazmış ve yayınlamıştı ikinci ve üçüncü cildi Engels Marx'ın bıraktığı dokümanlardan oluşturmuş dördüncü cildini de Kautsky ortaya çıkarmıştır. Yazarında belirttiği gibi Marx'ın genel tutumuna uygun olarak onun *Kapital*'i son ve değiştirilemez gerçekleri içeren bir İncil'den çok daha ileri çalışma, daha ileri bilimsel araştırma ve gerçek için verilen daha ileri mücadele için harekete geçirici bir kaynaktır (s. 147). Bu kadar önemli görülen *Kapital*'in ilk cildi emeğin satılmasının yani ücret sisteminin ortadan kaldırılmasıyla sömürünün ortadan kaldırılabilceğini öngörür. *Kapital*'in ilk cildi tamamlanmamış olsa da her hangi bir son hakikatten daha fazlasını sunar: düşünce, eleştiri ve özleştirme için bir uyarıcı ve bu Marx'ın işçi sınıfına verdiği derslerin özünü oluşturur. *Kapital*'in ikinci ve üçüncü cildinin her ikisi de günümüz ekonomik mekanizmasını eksiksiz bir biçimde anlayabilmemiz için ilk cilt kadar gereklidir. Modern işçi sınıfı için belirleyici ve temel tarihi rolü oynamadıkları doğrudur fakat buna rağmen proletaryanın pratik kurtuluş mücadelesinde düşünsel donanımı için çok değerli olan kapitalizmin işleyişi ile ilgili zengin bir kavrayış olanağı sunar (s. 154).

Yazar Marx'ın yaşamının son on yılı yavaş bir ölüm olarak adlandırmıştır ve 1881'den itibaren genel olarak mektupları hoşnutsuz ve depresif bir ruh halini ele verir. Marx her şeyden önce bir devrimciydi ve hayattaki en büyük amacı öyle ya da böyle kapitalist toplumun ve onun yarattığı devlet kuruluşlarının yıkılmasında ve kendisinin ona sınıf konumunu ve sınıf ihtiyaçları bilincinin ortaya çıkarılması için gerekli olan şartların bilgisini kazandıran ilk kişi olduğu çağdaş proletaryanın kuruluşunda işbirliği yapmaktı. Marx bu mücadelede hali ve durumundan memnundu ve az sayıda kişiye bahsedilmiş bir tutku azim ve başarıyla savaştı. İlk olarak 1842'de *Rheinische Zeitung*, 1844'de Paris'te *Vorwärts*, 1847'de *Brüsseler Deutsche Zeitung*, 1848'den 1849'a kadar *Neue Rheinische Zeitung*, 1852'den 1861'e kadar *New York Tribune* ve daha sonraki polemik yazılar zenginliği, Paris, Brüksel ve Londra'daki örgütsel çalışmalar ve son olarak hepsini tamlandıran Büyük Uluslararası İşçi Derneği. Gerçekten, yazarı başka hiçbir şey yapmış olmasaydı bile bu tek başına gurur duyulacak bir hayat eseri olurdu (s. 312).

Eser Almanca aslında değil de İngilizcesinden çevrilmesine rağmen çeviri genelde akıcı bir üsluba sahip. Fakat İngilizceye çeviren Edward Fitzgerald'ın yazdığı ve Mehring hakkında bilgi veren kısmında çevrilmesi yazar ve kitap ilişkisinin ortaya konulması açısından faydalı olabilirdi. Başta belirttiğimiz gibi eser Karl Marx'ın biyografisi olarak hazırlanmışsa da dönemin siyasi ve tarihi olaylarını daha fazla ele almakta ve değerlendirmektedir.